

انجمن علمی فقه‌بزرای تطبیقی ایران

فصلنامه فقه‌بزرای تطبیقی

Volume 3, Issue 5, 2024

A Comparative Study of the Content of Crimes Against Security in the Islamic Penal Code Compared to the German Penal Code

Behrooz Mosayebzadeh¹, Maryam Abachi^{2*}, Amir Mohammad Sediqian³

1. PhD Student of Criminal Law and Criminology, Maybod Branch, Islamic Azad University, Maybod, Iran.

2. Assistant Professor, Department of Law, Bandar Anzali Branch, Islamic Azad University, Anzali, Iran. (Corresponding Author)

3. Assistant Professor, Department of Law, Maybod Branch, Islamic Azad University, Maybod, Iran.

ARTICLE INFORMATION

Type of Article:

Original Research

Pages: 191-204

Corresponding Author's Info

ORCID: 0000-0002-9472-6456

TELL: +98 1344400486

Email: maryamabachi@yahoo.com

Article history:

Received: 26 Sep 2023

Revised: 04 Dec 2023

Accepted: 04 Feb 2024

Published online: 20 Feb 2024

Keywords:

*Crimes Against Security,
Iran's Islamic Penal Code,
German Penal Code.*

ABSTRACT

Crimes against internal and external security are among the most important crimes in the criminal laws of countries. The main question of this research is what are the differences between the crimes against internal and external security in the criminal law of Germany and Iran in terms of the content structure of the law and the substantive analysis of the crimes. The research method is descriptive-analytical and documentary information gathering technique. The findings of the research in the content structure of the law show the difference in the laws of two countries, Germany and Iran. So that in crimes against internal and external security in Iranian law, there is a kind of Dispersion and lack of prioritization, Conflict or contradiction of laws, Detailing (lack of comprehensiveness), and not complying with the principles of law writing. While in the German law, crimes against security have been categorized in a detailed and separate manner. In the aspect of criminalization, the new legislative developments regarding crimes against security in the criminal laws of Iran and Germany show that these two countries differ in terms of using ambiguous legal terms, scope of crimes, absolute criminalization of crimes, and new criminalizations.. Iran's criminal policy has accepted the opposite of this issue. According to the findings of the research, it can be said that Iran's criminal laws in the field of security crimes are faced with shortcomings and problems that the necessity of rethinking is felt in some legal articles.

This is an open access article under the CC BY license. © 2024 The Authors.

How to Cite This Article: Mosayebzadeh, B; Abachi, M & Sediqian, AM (2024). "A Comparative Study of the Content of Crimes Against Security in the Islamic Penal Code Compared to the German Penal Code" . *Journal of Comparative Criminal Jurisprudence*, 3(5): 191-204.

انجمن علمی فقه‌برای تطبیق ایران

فصلنامه فقه جزای تطبیقی

www.jccj.ir

فصلنامه فقه‌برای تطبیق

دوره سوم، شماره پنجم، اسفند ۱۴۰۲

بررسی تطبیقی محتوایی جرایم علیه امنیت در قانون مجازات اسلامی در مقایسه با قانون مجازات آلمان

بهروز مسیب‌زاده^۱، مریم عباچی^{۲*}، امیرمحمد صدیقیان^۳

۱. دانشجوی دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی، واحد میبد، دانشگاه آزاد اسلامی، میبد، ایران.
۲. استادیار، گروه حقوق، واحد بندر انزلی، دانشگاه آزاد اسلامی، انزلی، ایران (نویسنده مسؤول).
۳. استادیار، گروه حقوق، واحد میبد، دانشگاه آزاد اسلامی، میبد، ایران.

چکیده

جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی از مهم‌ترین جرایمی هستند که در قوانین کیفری کشورها احصا می‌شوند. پرسش اصلی این پژوهش آن است که جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی در قانون مجازات اسلامی ایران در مقایسه با قانون مجازات آلمان از لحاظ ساختار محتوایی قانون و تحلیل ماهوی جرایم چه تفاوت‌هایی دارد. روش تحقیق، توصیفی-تحلیلی و تکنیک گردآوری اطلاعات اسنادی است. یافته‌های پژوهش در بخش ساختار محتوایی قانون بیانگر تفاوت در قوانین دو کشور آلمان و ایران است؛ به‌طوری‌که در جرایم ضدامنیت داخلی و خارجی در قانون مجازات ایران با نوعی پراکندگی و عدم اولویت‌بندی، تعارض یا تناقض قوانین، جزئی‌نگری و عدم رعایت اصول قانون‌نویسی روبه‌رو هستیم؛ در حالی‌که در قانون مجازات آلمان به صورت جزئی و تفکیکی جرایم علیه امنیت دسته‌بندی دقیق شده است. در بخش تحلیل ماهوی در بعد جرم‌انگاری تحولات نوین تقنینی ناظر بر جرایم علیه امنیت در حقوق کیفری ایران و آلمان نشان می‌دهد که این دو کشور در زمینه‌های به کارگیری الفاظ تقنینی ابهام‌زا، دامنه شمول جرایم، جرم‌انگاری جرایم به صورت مطلق، و جرم‌انگاری‌های نوین با هم تفاوت دارند. در زمینه کیفرگذاری نیز کیفرگذاری شفاف و روشن در حوزه جرایم علیه امنیت در قانون مجازات جمهوری اسلامی ایران مشاهده نمی‌شود. با توجه به یافته‌های پژوهش می‌توان گفت، قوانین کیفری ایران در حوزه جرایم امنیتی با نواقص و اشکالاتی مواجه است که ضرورت بازاندیشی در برخی مواد قانونی احساس می‌شود.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: پژوهشی

صفحات: ۱۹۱-۲۰۴

اطلاعات نویسنده مسؤول

کد ارکید: ۶۴۵۶-۹۴۷۲-۰۰۲-۰۰۰۰-۰۰۰۰

تلفن: +۹۸۱۳۴۴۴۰۰۴۸۶

ایمیل: maryamabachi@yahoo.com

سابقه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۷/۰۴

تاریخ ویرایش: ۱۴۰۲/۰۹/۱۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۱/۱۵

تاریخ انتشار: ۱۴۰۲/۱۲/۰۱

واژگان کلیدی:

جرایم علیه امنیت، قانون مجازات اسلامی ایران، قانون مجازات آلمان.

خوانندگان این مجله، اجازه توزیع، ترکیب مجدد، تغییر جزئی و کار روی حاضر به صورت غیرتجاری را دارند.

© تمامی حقوق انتشار این مقاله، متعلق به نویسنده می‌باشد.

مقدمه

بزرگ‌ترین دغدغه انسان‌ها در جوامع، داشتن امنیت در مقولات مختلف زندگی از جمله در زمینه‌های جانی، اقتصادی، فرهنگی است. حاکمان و وضع‌کنندگان قوانین نیز به این موضوع توجه خاص داشته؛ و می‌توان گفت سابقه توجه آنان به این موضوع بیش‌تر از توجه آنان به حقوق افراد و اشخاص و یا حقوق خصوصی بوده و جرم‌انگاری جرایم علیه امنیت مقدم بر سایر جرم‌انگاری‌ها بوده است.

جرایم علیه امنیت عبارت است از: ارتکاب اعمال مجرمانه که به قصد برهم زدن امنیت و اخلال در نظم عمومی و یا به قصد صدمه زدن به حیات حکومت اسلامی و ساقط کردن آن صورت می‌گیرد و آسایش عمومی زمانی تأمین خواهد شد که شأون مختلف زندگی اجتماعی در محدوده قوانین کیفری قرار گیرد و مورد حمایت قانون‌گذار واقع شود (شامبیاتی، ۱۳۹۷: ۱۲۳). جرایم علیه امنیت به دو دسته داخلی و خارجی تقسیم می‌شود (جزایری، ۱۳۹۴: ۳۱).

در کنار اهمیت موضوع امنیت داخلی و خارجی از نظر ماهوی آنچه سبب نگارش پژوهش پیش‌روی در بررسی تطبیقی با قانون مجازات آلمان شده است؛ این است که قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ علی‌رغم پیشرفت‌های قابل ملاحظه نسبت به قوانین قبلی، متأسفانه هنوز از مشکلات ساختار شکلی و محتوایی به‌صورت قابل توجهی رنج می‌برد. مشکلی که دامن‌گیر این قانون و به‌طور کلی نگارش قانون در ایران است، از این واقعیت ناشی می‌شود که وضع قوانین مطلوب مستلزم دستیابی به یک سری اصول، راهبردها و نیز قالب مناسب قانون‌نگاری است، درحالی‌که تاکنون چنین راهبردها و قواعدی به‌طور مجزا و مقایسه‌ای و جامع موضوع هیچ پژوهشی واقع نشده است.

در پژوهش حاضر به‌بررسی جرایم علیه امنیت در قانون مجازات اسلامی در مقایسه با قانون مجازات آلمان پرداخته می‌شود. نوآوری پژوهش پیش‌روی در بررسی توأمان ساختار محتوایی قانون و تحلیل ماهوی در حوزه جرایم علیه امنیت در ایران و آلمان است که در پژوهش‌های پیشین سابقه‌ای ندارد. نکته مهم و قابل ذکر اینکه در تحلیل ماهوی جرایم

علیه امنیت، مهم‌ترین مصادیق این جرایم در قانون مجازات اسلامی ایران ملاک قرار می‌گیرد و سپس با مصادیق مشابه در قانون مجازات آلمان مقایسه می‌شوند. در پاسخ به سوال اصلی این پژوهش مبنی بر اینکه رویکرد قانون مجازات اسلامی ایران و قانون مجازات آلمان در قبال جرایم علیه امنیت از منظر ساختار محتوایی و بستر ماهوی چگونه است؟ ابتدا به بررسی ساختار محتوایی قانون و سپس به تحلیل ماهوی در حوزه جرایم علیه امنیت می‌پردازیم.

۱- بررسی ساختار محتوایی قانون مجازات اسلامی ایران در خصوص جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی در مقایسه با قانون مجازات آلمان

در این بخش، به بررسی ساختار محتوایی قانون مجازات اسلامی ایران در خصوص جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی در مقایسه با قانون مجازات آلمان پرداخته می‌شود.

۱-۱- ساختار محتوایی قانون مجازات اسلامی ایران در خصوص جرایم علیه امنیت

جرایم علیه امنیت در دو بخش حدود و تعزیرات مورد بررسی هستند. قانون مجازات اسلامی در ۸ مرداد ۱۳۷۰ توسط کمیسیون امور قضایی مجلس شورای اسلامی تصویب؛ و اجرای آزمایشی آن به مدت پنج سال آغاز گردید. قانون مذکور پس از اختلاف شورای نگهبان و مجلس بر سر ماده پنج آن به مجمع تشخیص مصلحت نظام ارجاع شد و این نهاد در ۷ آذر ۱۳۷۰ موافقت خود را با نظر مجلس اعلام کرده و آن را به تصویب رساند (شامبیاتی، ۱۳۹۷: ۵۸). قانون مجازات کیفری (تعزیرات)؛ بخش دوم این قانون نیز که در مجموعه فعلی کتاب پنجم (تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده) نام دارد، در ۲۳۱ ماده در ۲ خرداد ۱۳۷۵ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید. در تعزیرات قانون مجازات اسلامی مصادیق این جرایم تحت عنوان کلی جرایم ضد امنیت داخلی و خارجی کشور آمده است؛ و در حدود قانون مجازات اسلامی بدون استفاده از عنوان کلی مصادیقی از جرایم علیه امنیت تبیین شده‌اند. مواد ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۸ و ۵۱۰، ۵۱۱ و ۵۱۲ قانون مجازات اسلامی در بخش تعزیرات، و مواد ۲۷۹،

۲۸۶ و ۲۸۷، در بخش حدود، مصادیق جرایم علیه امنیت را تبیین نموده است.

جدول شماره ۱- مصادیق جرایم علیه امنیت در ساختار محتوایی قانون مجازات اسلامی ایران

مجازات	مصادیق جرائم علیه امنیت	ساختار محتوایی
اعدام، صلب، قطع دست راست و پای چپ، نفی بلد	محاربه (ماده ۲۷۹)	کتاب دوم حدود
اعدام	افساد فی‌الارض (ماده ۲۸۶)	
اعدام	بغی (ماده ۲۸۷)	
حبس از دو تا ده سال، برای تشکیل‌دهنده یا گرداننده گروه و حبس از سه ماه تا پنج سال، برای اعضای که با اطلاع از اهداف گروه، به عضویت آن درآمده‌اند	تشکیل یا اداره یا عضویت در دسته یا جمعیت به قصد برهم زدن امنیت کشور (ماده ۴۹۸)	کتاب چهارم تعزیرات
حبس از دو تا ده سال، برای تشکیل‌دهنده یا گرداننده گروه و حبس از سه ماه تا پنج سال، برای اعضای که با اطلاع از اهداف گروه، به عضویت آن درآمده‌اند	عضویت در دسته‌هایی با جمعیت بیش از ۲ نفر با هدف بر هم زدن امنیت کشور (ماده ۴۹۹)	
حبس از سه ماه تا یکسال	تبلیغ علیه نظام یا به نفع گروه‌های مخالف نظام (ماده ۵۰۰)	
حبس از یک سال تا ده سال	در اختیار قرار دادن تصمیمات و سیاست‌های داخلی و خارجی کشور به نحوی که از مصادیق جاسوسی باشد (ماده ۵۰۱)	
یک تا پنج سال حبس	جاسوسی و جرایم وابسته به آن (ماده ۵۰۲)	
حبس از شش ماه تا سه سال	ورود به اماکن ممنوعه به قصد سرقت یا نقشه‌برداری یا اطلاع از اسرار سیاسی، همچنین نقشه‌برداری یا فیلم‌برداری یا عکس‌برداری غیر مجاز از استحکامات نظامی یا اماکن ممنوعه (ماده ۵۰۳)	
در صورتی که مرتکب، محارب شناخته نشود و عمل وی نیز مؤثر باشد، حبس از دو تا ده سال و در غیر این صورت، یعنی در صورت مؤثر نبودن، حبس از شش ماه تا سه سال	تحریک مؤثر اشخاصی که در خدمت نیروهای مسلح هستند به فرار، عصیان، تسلیم یا عدم اجرای وظایف نظامی (ماده ۵۰۴)	
چنانچه بخواهد آن را در اختیار دیگران قرار دهد و موفق به انجام آن شود به حبس از دو تا ده سال و در غیر این صورت به حبس از یک تا پنج سال	قرار دادن اطلاعات طبقه‌بندی شده با هدف بر هم زدن امنیت ملی در اختیار افراد فاقد صلاحیت (ماده ۵۰۵)	
حبس از یک تا شش ماه	مامورین دولتی که وظیفه آن‌ها حفاظت از امور حفاظتی و طبقه‌بندی شده است اما در اثر بی‌میالیتی و عدم رعایت اصول حفاظتی توسط دشمن تخلیه اطلاعاتی می‌شوند (ماده ۵۰۶)	
ضامن دیه است مگر اینکه فرد آسیب دیده با علم به آن و امکان اجتناب، عمداً با آن برخورد نماید	اعمال خرابکارانه علیه تأسیسات عمومی و دفاعی (ماده ۵۰۷)	
حبس از یک تا ده سال	همکاری با دولت‌های خارجی متخاصم علیه جمهوری اسلامی ایران به هر نحو (ماده ۵۰۸)	
هر کس در زمان جنگ مرتکب یکی از جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی موضوع این فصل شود به مجازات اشد همان جرم محکوم می‌گردد.	ارتکاب یکی از جرائم علیه امنیت داخلی و خارجی در زمان جنگ (ماده ۵۰۹)	
حبس از شش ماه تا سه سال	مخفی نمودن جاسوسان و یا جذب و معرفی افراد به عنوان جاسوس به کشورهای بیگانه (ماده ۵۱۰)	
حبس از شش ماه تا دو سال	تهدید به بمب‌گذاری وسایل نقلیه (ماده ۵۱۱)	
حبس از یک سال تا پنج سال	تحریک مردم به جنگ و کشتار با یکدیگر با هدف بر هم زدن امنیت کشور (ماده ۵۱۲)	

۱-۲- ساختار محتوایی قانون مجازات آلمان در خصوص جرایم علیه امنیت

قانون مجازات آلمان در ابتدای بخش اختصاصی در هفت بخش و ۳۹ ماده به مصادیقی از جرایم علیه امنیت داخلی و

خارجی با عنوان‌های جزئی‌تر در هر بخش، پرداخته است. در قانون مجازات آلمان زیر هر عنوان چندین ماده آمده است که هر ماده هم عنوان اختصاصی خود را دارد. ضمناً در بخش هفتم فقط برخی از جرایم در قالب جرایم علیه امنیت هستند.

جدول شماره ۲. مصادیق جرایم علیه امنیت در ساختار محتوایی قانون مجازات آلمان

مجازات	مصادیق جرایم علیه امنیت	ساختار محتوایی
حبس ابد و یا مجازات جسمی که کمتر از ۱۰ سال نباشد	باب اول؛ جرایم علیه صلح ملل؛ تدارک جنگ تجاوزکارانه (ماده ۸۰)	بخش اختصاصی فصل اول: جرایم علیه صلح ملل؛ خیانت به میهن، به مخاطره انداختن حکومت دموکراتیک مبتنی بر قانون
حبس از ۳ تا ۵ سال	برانگیختن جنگ تجاوزکارانه (ماده ۸۰ الف)	
حبس تا ۳ سال یا جریمه نقدی	باب دوم؛ خیانت به میهن؛ خیانت علیه فدراسیون آلمان (ماده ۸۱)	
حبس از ۱ تا ۱۰ سال	خیانت علیه سرزمین یکی از ایالت‌های جمهوری فدرال آلمان (ماده ۸۲)	
حبس از ۳ تا ۵ سال	مهیاسازی مؤسسه‌ای با هدف خیانت به کشور (ماده ۸۳)	
مجازات حبس تا ۵ سال یا جریمه مالی	باب سوم؛ به مخاطره انداختن حکومت دموکراتیک مبتنی بر قانون؛ تدام فعالیت حزب سیاسی که غیرقانونی اعلام شده است (ماده ۸۴)	
حبس تا ۳ سال یا جریمه مالی	نقض ممنوعیت حاکم بر تشکیل احزاب غیرقانونی (ماده ۸۵)	
حبس تا ۳ سال یا جریمه نقدی	انتشار مطالب تبلیغاتی سازمان‌های غیرقانونی (ماده ۸۶)	
حبس تا ۵ سال یا جریمه نقدی	فعالیت به عنوان مأمور مخفی با هدف خرابکاری (ماده ۸۷)	
حبس تا ۵ سال یا جریمه نقدی	خرابکاری علیه ساختار اجتماعی (ماده ۸۸)	
حبس تا ۵ سال یا جریمه نقدی	اعمال نفوذ غیرقانونی بر نیروهای مسلح و نیروهای امنیت عمومی (ماده ۸۹)	بخش اختصاصی فصل دوم: خیانت به میهن و به مخاطره انداختن امنیت خارجی دولت فدرال آلمان
حبس از ۳ تا ۵ سال	توهین به رئیس دولت فدرال (ماده ۹۰)	
حبس تا ۱ سال	خیانت به میهن (ماده ۹۴)	
حبس از ۶ ماه تا ۵ سال	افشاء اسرار دولتی به قصد اضرار (ماده ۹۵)	
حبس از ۶ ماه تا ۵ سال	جاسوسی خیانت آمیز (ماده ۹۶)	
حبس تا ۵ سال یا جریمه نقدی	افشاء اسرار دولتی (ماده ۹۷)	
حبس تا ۵ سال یا جریمه نقدی	اقدام خیانت‌کارانه فعالیت به عنوان عامل بیگانه (ماده ۹۸)	
حبس تا ۵ سال یا جریمه نقدی	فعالیت به‌عنوان مأمور یکی از سازمان‌های جاسوسی (ماده ۹۹)	
حبس تا ۱ سال	ایجاد روابطی که صلح را به خطر می‌اندازد (ماده ۱۰۰)	
حبس تا ۵ سال یا جریمه نقدی	حمله علیه ارگان‌ها و نمایندگان دول خارجی (ماده ۱۰۲)	
حبس از ۳ ماه تا ۵ سال	توهین به ارگان‌ها و نمایندگان دول خارجی (ماده ۱۰۳)	بخش اختصاصی فصل سوم: جرایم علیه دول بیگانه
حبس تا ۲ سال یا جریمه نقدی	بی حرمتی به پرچم و نشان رسمی دول خارجی (ماده ۱۰۴)	
حبس از ۳ تا ۵ سال	تهدید نهادهای قانونی (ماده ۱۰۵)	
حبس تا ۱ سال یا جریمه مالی	تهدید رئیس فدراسیون و اعضا نهادهای قانونی (ماده ۱۰۶)	
حبس تا ۵ سال یا جریمه مالی	ایجاد اختلال در روند انتخابات (ماده ۱۰۷)	بخش اختصاصی فصل چهارم: جرایم علیه نهادهای قانونی و در شرایط انتخابات و نظرسنجی
حبس تا ۵ سال یا جریمه مالی	تهدید رأی دهندگان (ماده ۱۰۸)	
مجازات حبس از ۳ تا ۵ سال یا جریمه مالی	سرباز زدن از خدمت در نظام از طریق قطع اعضای بدن (ماده ۱۰۹)	
مجازات حبس تا ۲ سال یا جریمه مالی	تمرد در مقابل مأموران پلس (ماده ۱۱۳)	بخش اختصاصی فصل پنجم: جرایم علیه دفاع ملی فصل ششم: مقاومت در برابر مقام دولتی
حبس تا ۳ سال یا جریمه مالی	شورش (ماده ۱۲۵)	
حبس تا ۳ سال یا جریمه مالی	نقض آرامش عمومی با تهدید به ارتکاب جرم (ماده ۱۲۶)	فصل هفتم: جرایم علیه نظم عمومی
حبس تا ۲ سال یا جریمه مالی	تشکیل گروه‌های مسلح (ماده ۱۲۸)	
حبس تا ۵ سال یا جریمه مالی	تشکیل سازمان‌های غیر قانونی (ماده ۱۲۹)	
حبس تا ۱ سال تا ۱۰ سال	تشکیل سازمان‌های تروریستی (ماده ۱۲۹ الف)	
حبس از ۳ تا ۵ سال	تحریک اشخاص به خصومت (ماده ۱۳۰)	

به‌امروز تأثیر گذاشته است (Bukow, 2005: 2). یکی از زیبایی‌های قانون مجازات آلمان آن است که جرم علیه صلح ملل را به‌عنوان اولین بحث در حوزه جرایم علیه امنیت آورده و قبل از آن که به امنیت شهروندان آلمانی توجه داشته و اولویت قرار داده باشد، برای صلح جامعه بی‌المللی و صلح بشریت و تمام ملل، جرم‌انگاری نموده است.

۱-۳-۲- تعارض یا تناقض قوانین

تعارض و تناقضات قانونی از نتایج پراکنده تقنینی است که این تناقضات در جرایم علیه امنیت به‌وضوح قابل مشاهده است. قانون‌گذار جمهوری اسلامی ابتدا در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰ کلیات، حدود، دیات و قصاص را جرم‌انگاری و در باب هفتم کتاب حدود، در مواد ۱۸۳ تا ۱۹۶ موضوع محاربه و افساد فی‌الارض را تبیین کرده است. در رویکرد این قانون، محاربه، افساد فی‌الارض و بغی به‌عنوان یک عنوان عام محاربه جرم‌انگاری شده که سبب انتقاد بسیاری از حقوقدانان و فقیهان قرار گرفته است؛ از این رو در قانون جدید مجازات اسلامی که در سال ۱۳۹۲ تصویب شده؛ ضمن تمایز این عناوین به‌تیین آنان در ذیل فصل هشتم کتاب حدود (محاربه)؛ در مواد ۲۷۹ تا ۲۸۵ و فصل نهم کتاب حدود (بغی و افساد فی‌الارض)؛ در مواد ۲۸۶ تا ۲۸۸ پرداخته شده است و در تعریف جدید خود، در عنصر مادی جرم محاربه، از ضابطه دست به سلاح بردن تبعیت کرده و برخی از مصادیق محاربه را از جمله نامزد شدن برای تصدی یکی از پست‌های حساس حکومت کودتا که طبق ماده ۱۸۸ ق. م. ا. ۱۳۷۰ به‌عنوان یکی از مصادیق محاربه ذکر شده بود، حذف نمود. این اقدام اگرچه ارزنده محسوب می‌شود، قانون مجازات اسلامی را دچار تناقضات تقنینی کرده است (عقیق، ۱۴۰۱: ۱۰۴-۱۱۴). تعارضات تقنینی قانون‌گذار در حوزه جرایم علیه امنیت، سبب شده است که برخی معتقد باشند با نگاهی بر قوانینی که درباره حکم محارب بودن ذکر شده، می‌توان نتیجه گرفت که قانون‌گذار ایران برای شمول عنوان محاربه نسبت به‌عمل مرتکب، بیش از آن که به‌ضابطه دست به‌اسلحه بردن توجه کند، به‌آثار جرم (ضابطه نوعی)؛ یا قصد فاعل (ضابطه شخصی)؛ که همان ایجاد اخلال و بر هم زدن امنیت و ... است، توجه کرده است (میرمحمد صادقی، ۱۳۹۹: ۵۲).

۱-۳-۳- تفاوت ساختار محتوایی قانون مجازات اسلامی ایران و قانون مجازات آلمان در خصوص جرایم علیه امنیت

ساختار محتوایی قانون مجازات اسلامی ایران در خصوص جرایم علیه امنیت با ساختار محتوایی قانون مجازات آلمان کاملاً متفاوت است. این تفاوت در چند جنبه قابل مشاهده است:

۱-۳-۱- پراکندگی و عدم اولویت‌بندی

قانون‌گذاری پراکنده به‌وضوح در جرایم علیه امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران مشاهده می‌شود. این قانون‌گذاری موردی، اغلب به‌نقض قواعد عام می‌انجامد و وقتی موارد ویژه‌ای با جزییات قابل توجه توسط قوانین متعدد تمشیت و ساماندهی می‌شوند، نتیجه‌ای جز پراکندگی قانون‌گذاری به‌بار نمی‌آید (Geotz & Zubek, 2005: 10-11). اگرچه عمده این جرایم ذیل کتاب دوم (حدود) و فصل نهم، بغی و افساد فی‌الارض و جرایم ذیل کتاب تعزیرات در فصل اول، در جرایم ضد امنیت داخلی و خارجی کشور و فصل دوم، اهانت به مقدسات مذهبی و سوق‌صد به‌مقامات داخلی و فصل سوم، در سوء‌قصد به‌مقامات سیاسی خارجی قانون مجازات اسلامی احصاء شده است، لکن به‌صورت پراکنده در کتاب تعزیرات مورد اشاره قرار گرفته است. این در حالی است که در قانون مجازات آلمان در بخش ویژه این قانون، جرایم علیه امنیت داخلی و امنیت خارجی در چندین فصل بیان شده است و در ساختار جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی پراکندگی مشاهده نمی‌شود. در خصوص عدم اولویت‌بندی نیز اگر بخش اختصاصی قانون مجازات اسلامی را کتاب‌های حدود، قصاص، دیات و تعزیرات بدانیم، جرایم علیه امنیت برخلاف آنچه در بیش‌تر قوانین مجازات در دنیا معمول است، در قانون مجازات اسلامی ایران اولویت‌بندی نشده است، در حالی که در قانون مجازات آلمان قانون‌گذار آلمان جرایم علیه امنیت را در هفت عنوان مجزا شامل جرایم علیه صلح ملل، خیانت به‌میهن، جرایم علیه دول بیگانه، جرایم علیه نهادهای قانونی، جرایم علیه دفاع ملی، مقاومت در برابر مقام دولتی، جرایم علیه نظم عمومی، تقنین کرده و زوایای مختلف آن را جرم‌انگاری کرده است. این اولویت‌بندی و تمایز بین امنیت داخلی و خارجی بر سازمان نهادی نهادهای امنیتی آلمان تا

۱-۳-۳- عدم جامعیت

جنبه سوم تفاوت قانون مجازات اسلامی با قانون مجازات آلمان در خصوص جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی، عدم جامعیت است. «قانون باید به گونه‌ای تدوین شود که حکم هر قضیه در آن مشخص باشد و قضات تا حد ممکن با خلأ یا نقص قانون رو به‌رو نگردند. قانون‌گذار نباید از به‌کار بردن نهایت وسع، دقت و جامع‌نگری در امر تقنین شانه خالی کند» (محمدی جورکویه، ۱۳۸۳: ۱۵۷-۱۷۶). با نگاهی گذرا به قوانین جمهوری اسلامی ایران در حوزه جاسوسی، می‌توان نگرش جزئی‌نگر قانون‌گذار را در قوانین موضوعه مشاهده کرد، قانون‌گذار تلاش کرده است در حوزه‌های اطلاعات و ضد اطلاعات، تنها موضوع ارایه اطلاعات را جرم‌انگاری کند و توجهی به همکاری یا تأثیرگذاری در تصمیمات و مصوبات نظام با هدایت دشمن و طور دیگر جاسوسی نکرده است. قانون‌گذار در ماده ۵۰۸ ق. م. ا، افزون بر محدود کردن همکاری با کشورهای خارجی و منحصر کردن آن به متخاصم، برخلاف قانون‌گذار آلمان که به جای استفاده از واژه کشورهای بیگانه دایره وسیع‌تری را مدنظر گرفته و شرکت، مؤسسات یا سازمان بیگانه یا تحت کنترل بیگانه یا با مأمورانشان را ذکر کرده؛ صرفاً به کشورهای بیگانه بسنده نکرده است. این در حالی است که بسیاری از مأموران و نهادهای اطلاعاتی با پوشش‌های موجه یا حتی با عناوین تجاری مبادرت به اقدام‌های اطلاعاتی می‌کنند که این امر در قانون کیفری ایران جرم‌انگاری نشده است.

۲- تحلیل ماهوی جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی در قانون مجازات اسلامی ایران در مقایسه با قانون مجازات آلمان

در این قسمت به تحلیل ماهوی جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی در قانون مجازات اسلامی ایران در مقایسه با قانون مجازات آلمان از منظر جرم‌انگاری و کیفرگذاری پرداخته می‌شود؛ ابتدا تحلیل ماهوی جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی در جرایم حدی و سپس در جرایم تعزیری بررسی می‌شود.

۲-۱- جرایم علیه امنیت در کتاب حدود قانون مجازات اسلامی در مقایسه با قانون مجازات آلمان

محرابه، افساد فی‌الارض و بغی مهم‌ترین جرایم علیه امنیت در کتاب حدود قانون ایران هستند که به تفصیل به آن‌ها پرداخته می‌شود:

۲-۱-۱- محاربه

یکی از جرایم شناخته‌شده در قانون مجازات اسلامی که مغل امنیت جامعه به‌شمار می‌رود، محاربه است. تا قبل از انقلاب اسلامی محاربه در جرایم وجود نداشت و فقط بحث مفسدین علیه امنیت داشتیم که مجازات آن اعدام بود (مجیدی، ۱۳۸۶: ۱۰۵). رکن مادی جرم محاربه کشیدن سلاح و رکن معنوی آن قصد تعرض به جان، مال و ناموس مردم است. جنبه عمومی در تحقق جرم محاربه ضروری است و اگر عمل مرتکب جنبه عمومی نداشته و صرفاً هدف وی بر روی شخص خاصی باشد، محاربه به‌شمار نمی‌رود. صرف کشیدن سلاح مصداق جرم محاربه نمی‌باشد و مرتکب باید هدفی خاص (تعرض به جان و مال و ترساندن مردم) داشته باشد. کشیدن سلاح مستلزم استفاده عملی از آن نمی‌باشد؛ یعنی در صورتی که مرتکب با هدف برهم‌زنی امنیت جامعه، سلاح خود را بکشد ولی از آن هیچ استفاده‌ای نکند، مصداق جرم محاربه است؛ هم‌چنین برهم زدن امنیت از طریق سرقت مسلحانه نیز جرم محاربه محسوب می‌شود (میرمحمدصادقی، ۱۳۹۲: ۵۹). مطابق ماده ۲۸۰ قانون مجازات اسلامی، فرد یا گروهی که برای دفاع و مقابله با محاربان دست به اسلحه برد، محارب نیست. مجازات محاربه در قانون مجازات اسلامی بسیار شدید و اعدام است؛ اما در قانون مجازات آلمان مجازات جرایم تقریباً هم سطح با محاربه بسیار پایین‌تر و در حد نهایت ده سال حبس است. به‌نظر می‌رسد رویکرد حقوق کیفری ایران در این خصوص نسبت به حقوق آلمان بسیار سخت‌گیرانه است.

۲-۱-۲- افساد فی‌الارض

از دیگر جرایم علیه امنیت جامعه، افساد فی‌الارض می‌باشد. مستند جرم افساد فی‌الارض ماده ۲۸۶ قانون مجازات اسلامی است. قانون‌گذار در قانون مجازات اسلامی مصوب سال ۱۳۹۲ ماده ۲۸۶ و تبصره آن را به جرم افساد فی‌الارض

اعمال ارتكابی، تأثیر کم‌تری داشته باشد، مجازات مرتکب، حبس از یک تا ده سال خواهد بود.

۲-۲- جرایم علیه امنیت در کتاب تعزیرات قانون مجازات اسلامی در مقایسه با قانون مجازات آلمان

در این بخش به بررسی جرایم تعزیری علیه امنیت در کتاب تعزیرات قانون مجازات اسلامی در مقایسه با قانون مجازات آلمان پرداخته می‌شود. این جرایم عبارتند از:

۲-۲-۱- تشکیل یا اداره یا عضویت در دسته یا جمعیت به‌قصد برهم زدن امنیت کشور

مستند این جرم مواد ۴۹۸ و ۴۹۹ قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات می‌باشد که در زمره جرایم علیه امنیت جامعه هستند. مطابق ماده ۴۹۸ قانون مجازات بخش تعزیرات: «هرکس با هر مرامی، دسته، جمعیت یا شعبه جمعیتی بیش از دو نفر در داخل یا خارج از کشور تحت هر اسم یا عنوانی تشکیل دهد یا اداره نماید که هدف آن بر هم زدن امنیت کشور باشد و محارب شناخته نشود به‌حبس از دو تا ده سال محکوم می‌شود». همچنین بر اساس ماده ۴۹۹ قانون مجازات بخش تعزیرات: «هرکس در یکی از دسته‌ها یا جمعیت‌ها یا شعب جمعیت‌های مذکور در ماده (۴۹۸) عضویت یابد به‌سه ماه تا پنج سال حبس محکوم می‌گردد، مگر اینکه ثابت شود از اهداف آن بی‌اطلاع بوده است». در ماده ۴۹۸ از اصل مادی بودن جرم عدول شده است. مقصود از مادی بودن جرایم این می‌باشد که باید برای تحقق یک جرم، مرتکب ضرری را وارد آورده جرم (تام) یا لاقلاً اعمالی انجام دهد که مستقیماً به‌ضرر منتهی شود (شروع به‌جرم) (یوسف‌لو و همکاران، ۱۴۰۰: ۵۱-۷۶)؛ اما در ماده مورد اشاره، جرم‌انگاری صرفاً در مرحله قصد مجرمانه‌ای است که برای تحقق آن هیچ اقدام عملی را انجام نداده است.

۲-۲-۲- تبلیغ علیه نظام یا به‌نفع گروه‌های مخالف نظام

در قانون مجازات اسلامی در فصل اول کتاب پنجم یعنی کتاب تعزیرات و مجازات بازدارنده، ماده ۵۰۰ قانون مجازات اسلامی به‌جرم تبلیغ علیه نظام اشاره کرده است و این ترتیب و اولویت نشان‌دهنده اهمیت موضوع از دید قانون‌گذار است. متن ماده ۵۰۰ قانون مجازات اسلامی بدین شرح است: «هرکس علیه نظام جمهوری اسلامی ایران یا به‌نفع گروه‌ها و

تخصیص داده و مجازات اعدام را برای مرتکبان این جرم تعیین نموده است. در قانون مجازات اسلامی مصوب سال ۱۳۹۲ برخلاف قانون مجازات اسلامی قبل که محاربه و افساد فی‌الارض را در باب هفتم باهم و همراه هم آورده بود، در بخش دوم جرایم موجب حد، این دو جرم را صراحتاً از هم جدا و تفکیک کرده و در دو فصل مجزا آورده است. پس این خود نتیجه‌ای بر جدایی جرم افساد فی‌الارض از محاربه می‌باشد. با توجه به‌متن ماده ۲۸۶ مشخص می‌شود که دامنه این جرم بسیار گسترده است و بسیاری از مجرمان را می‌توان تحت شمول آن قرار داده و مفسد فی‌الارض محسوب کرد. به‌ویژه از آن‌رو که واژه‌های گسترده، شدید عمده و وسیع، که در ماده به‌کار رفته است؛ تعریف دقیق و روشنی ندارند و هر قاضی ممکن است تعریف خاص خود را از آن‌ها داشته باشد (جانی‌پور و قریب، ۱۳۹۶: ۲۳۷-۲۵۸). جرم ارتكابی حتی بدون وجود قصد اخلال گسترده ایجاد ناامنی، ایراد خسارت عمده و ... که در تبصره مورد اشاره قرار گرفته است نیز قابل مجازات می‌باشد و اینکه عمل مشمول مجازات قانونی دیگری نباشد، اساساً قابل تصور نیست (رمضانی، ۱۳۹۲: ۵۰).

۲-۱-۳- بغی

جرم بغی مانند محاربه و افساد فی‌الارض در زمره جرایم علیه امنیت قرار دارد و هدف اصلی آن اساس جمهوری اسلامی می‌باشد. عنصر قانونی این جرم ماده ۲۸۷ قانون مجازات اسلامی می‌باشد و طبق این ماده گروهی که در برابر اساس نظام جمهوری اسلامی ایران، قیام مسلحانه کند باغی محسوب می‌شود. رکن مادی جرم بغی، قیام مسلحانه و رکن معنوی آن قصد براندازی و مقابله با نظام است. صرف مخالفت و تظاهرات گروهی ولو با استفاده از سلاح بدون این‌که قصد براندازی حکومت باشد، مصداق جرم بغی نمی‌باشد.

بر اساس ماده ۸۱ قانون مجازات آلمان: الف) هر کس، با زور و یا با تهدید به‌توسل به زور، مرتکب یکی از اعمال ذیل شود: ۱- تداوم موجودیت جمهوری فدرال آلمان را تضعیف نماید یا..... ۲- نظم قانونی را که براساس قانون اساسی جمهوری فدرال آلمان ایجاد شده است، مختل نماید، ب) در مواردی که

دو تا ده سال و در غیر این صورت، به حبس از یک تا پنج سال محکوم می‌شود». اطلاعات طبقه‌بندی‌شده‌ای را که مورد نظر قانون‌گذار می‌باشد باید بر اساس ماده نخست آیین‌نامه طرز نگهداری اسناد سری و محرمانه دولتی مصوب ۱۳۵۴ هیأت وزیران تفسیر نمود. پذیرش فعل مثبت از جهت داشتن قابلیت لازم برای تحقق اکثر جرایم هیچ‌گاه مورد تردید نبوده، لیکن ممکن است تحقق برخی از اعمال مثبت به‌عنوان مصدق از یک عنوان مجرمانه، موقوف به تحصیل شرایطی گردد (موسوی بجنوردی، ۱۳۸۵: ۱۸-۲۲).

تسلیم اطلاعات طبقه‌بندی‌شده به افراد فاقد صلاحیت براساس مواد (۵۰۵ ق.م.ا و بند ب. م. ۲۴ ق.م.ن.م) در حقوق کیفری ایران به‌عنوان یکی از مصادیق جاسوسی معرفی شده است. سیاست کیفری ایران در زمینه موضوع این جرم به‌تصریح ۵۰۵ ق. م.ا و محدود به اطلاعات و اسناد و مذاکرات شده است (هدایتی چنانی، ۱۴۰۰: ۹۹-۱۱۱).

در حقوق کیفری آلمان نیز جاسوسی به‌عنوان یکی از جرایم علیه امنیت ملی جرم‌انگاری شده است. مطابق ماده ۹۴ قانون مجازات آلمان، هرکس یکی از اسرار دولتی را به یکی از قدرت‌های بیگانه یا رابط آن‌ها انتقال دهد، یا به‌طریقی دیگر، زمینه را برای جلب توجه اشخاص غیرمجاز به اسرار دولتی فراهم آورد، یا اسرار دولتی را به‌منظور تضعیف جمهوری فدرال آلمان یا به‌نفع یک قدرت بیگانه، علنی کند؛ و بدین طریق، خطر لطمه جدی به امنیت خارجی جمهوری فدرال آلمان را ایجاد نماید، به‌مجازات‌هایی که نباید کمتر از یک سال باشد، محکوم خواهد شد. هم‌چنین مطابق ماده ۹۵ قانون مجازات آلمان، افشاء اسرار دولتی به‌قصد اضرار از جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی است. بر این اساس، هرکس، اسراری را که توسط یکی از مراجع رسمی یا به دستور وی، محرمانه نگهداری می‌شود، در اختیار افراد غیرمجاز قرار دهد و یا علنی نماید، و بدین طریق خطر لطمه جدی به امنیت خارجی جمهوری فدرال آلمان را فراهم نماید، به مجازات حبس از ۶ ماه تا پنج سال محکوم خواهد شد.

سازمان‌های مخالف نظام به‌هر نحو فعالیت تبلیغی نمایند، به حبس از سه ماه تا یکسال محکوم می‌شود». در صدر ماده ۵۰۰ قانون اشاره به‌هر کس با صور عمومی شده است؛ یعنی هرکس شامل افراد با شخصیت حقیقی موضوع و فاعل جرم در نظر گرفته‌شده و اشخاص حقوقی از مضمول ماده خارج هستند و در صورت ارتکاب جرم توسط اشخاص حقوقی لاجرم طبق نص صریح ماده فوق‌الاشعار، مدیران و مسؤولان اشخاص حقوقی مضمول مجازات خواهند بود و در خصوص ابقای فعالیت اشخاص حقوقی، سخنی در این ماده به‌میان نیامده است (حبیب‌زاده، ۱۳۹۰: ۷۸).

در قانون مجازات آلمان نیز تبلیغ علیه حکومت به‌عنوان یکی از جرایم علیه امنیت ملی جرم‌انگاری شده است. بر اساس ماده ۸۶ قانون مجازات این کشور، انتشار مطالب تبلیغاتی سازمان‌های غیرقانونی جرم است. هرکس که در قلمرو آلمان به‌انتشار، تهیه، ذخیره، صادرات یا واردات یا از طریق ابزارهای ذخیره اطلاعات، مطالب تبلیغاتی را در خاک آلمان یا خارج از آن در اختیار عموم قرار دهد، به مجازات حبسی که مدت آن بیشتر از سه سال نخواهد بود و یا جریمه نقدی محکوم خواهد شد. در مقایسه با قانون مجازات آلمان لذا لازم است قانون‌گذار با تعیین مصادیق و تعریف محتوایی و کیفی حقوقی و با در نظر گرفتن اهمیت موضوع در خصوص موضوع تبلیغ علیه نظام اقدام به قانون‌گذاری کند. در قانون مجازات آلمان، چنان‌چه هدف روشن‌سازی افکار عمومی باشد، تبلیغ علیه حکومت جرم قلمداد نمی‌شود. در واقع، عنصر معنوی جرم در این خصوص مورد تأکید قانون‌گذار قرار گرفته است. تأکید قانون‌گذار بر عنصر معنوی جرم، اثبات آن را تا حد زیادی دشوار می‌کند و این بیانگر رویکرد حداقلی قانون‌گذار در این زمینه است.

۲-۲-۳- جاسوسی و جرایم وابسته به آن

اولین مصداق جاسوسی در حقوق کیفری ایران می‌تواند بزه موضوع ماده ۵۰۵ قانون مجازات اسلامی باشد. در این ماده قانونی آمده است: «هرکس باهدف برهم زدن امنیت کشور به‌هر وسیله اطلاعات طبقه‌بندی‌شده را با پوشش مسؤولین نظام یا مأمورین دولت یا به‌نحو دیگر جمع‌آوری کند، چنان‌چه بخواهد آن را در اختیار دیگران قرار دهد و موفق به انجام آن شود به حبس از

۲-۲-۴- تحریک به جنگ و کشتار با یکدیگر با هدف بر هم زدن امنیت کشور

طبق ماده ۵۱۲ قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات، اگر شخصی با هدف بر هم زدن امنیت کشور، مردم را به جنگ و کشتار یکدیگر تحریک کند، چه تحریک او نتیجه بخش باشد چه نباشد، مرتکب جرم شده و به یک سال تا پنج سال حبس محکوم می‌گردد. در این ماده، قانون‌گذار، تحریک مردم به درگیری با یکدیگر را صرف نظر از تحقق نتیجه مورد نظر، جرم انگاری نموده است؛ همچنین گفتنی است که با توجه به عبارات ماده (مردم، امنیت کشور، جنگ و کشتار) لازم است نوعی عمومیت در رفتار وجود داشته باشد بنابراین تحریک یا اغوای یک نفر برای قتل دیگری، مشمول این ماده قرار نمی‌گیرد (میرمحمدصادقی، ۱۳۹۹: ۷۹). همچنین تحریک مردم برای جنگ با نظام و دولت نیز مشمول ماده قرار نمی‌گیرد (زراعت، ۱۳۸۹). به لحاظ عنصر روانی برای تحقق این جرم، مرتکب علاوه بر سو نیت عام، باید «قصد برهم زدن امنیت کشور» را نیز داشته باشد، فلذا اگر کسی با هدف منافع شخصی یا درگیری دو قبیله مرتکب این رفتار شود، مشمول ماده قرار نمی‌گیرد.

در قانون مجازات آلمان، ماده ۸۰ هر کس مقدمات جنگ تجاوزکارانه را تدارک نماید که بنا باشد در آن جمهوری فدرال آلمان درگیر شود و خطر بروز جنگ را برای جمهوری فدرال آلمان ایجاد نماید، به حبس ابد و یا مجازات حبسی که کمتر از ده سال نباشد، محکوم خواهد شد (بوهلاندر، ۱۴۰۱: ۱۰۳).

۲-۲-۵- بی‌مبالاتی و عدم رعایت اصول حفاظتی توسط مامورین دولتی

افشای اطلاعات یا اسناد طبقه‌بندی شده توسط مامورین دولت علاوه بر اینکه براساس ماده ۵۰۵ قانون مجازات اسلامی می‌تواند به عمد صورت بگیرد به دلیل حساس بودن این اطلاعات و ارتباط با مصالح و امنیت ملی می‌تواند غیرعمد و به‌شيوه غیر مستقیم یا همان تخلیله اطلاعاتی نیز صورت بگیرد. بر اساس ماده ۵۰۶ قانون مجازات اسلامی: چنانچه مامورین دولتی که مسوول امور حفاظتی و اطلاعاتی

طبقه‌بندی شده می‌باشند و به آنها آموزش لازم داده شده است در اثر بی‌مبالاتی و عدم رعایت اصول حفاظتی توسط دشمنان تخلیه اطلاعاتی شوند به یک تا شش ماه حبس محکوم می‌شوند. در این ماده، قانونگذار با توجه به اهمیت حفظ اطلاعات طبقه بندی شده و آسیب‌های ناشی از عدم حفاظت از این اطلاعات، سهل‌انگاری و بی‌مبالاتی در حفظ اطلاعات مزبور را جرم‌انگاری نموده است (میرمحمدصادقی، ۱۳۹۹: ۸۰). مرتکب جرم در این ماده، مامور دولتی است که شغل او به نحوی مرتبط با مسائل امنیتی و حفاظتی بوده و آموزش لازم در خصوص نحوه نگهداری و حفاظت از اطلاعات به او داده شده باشد (زراعت، ۱۳۸۹: ۶۷). در قانون مجازات آلمان ماده ۹۷ هر کس اسرار دولتی را توسط یکی از مراجع رسمی یا به‌دستور وی محرمانه نگهداری می‌شود، در اختیار افراد غیر مجاز قرار دهد و یا علنی نماید، و در نتیجه از روی بی‌مبالاتی، خطر لطمه جدی به امنیت خارجی جمهوری فدرال آلمان را ایجاد نماید به مجازات حبسی که بیش‌تر از پنج سال نخواهد بود یا جریمه مالی محکوم خواهد شد (بوهلاندر، ۱۴۰۱: ۱۱۸).

۲-۲-۶- ارتکاب یکی از جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی در زمان جنگ

هر کس در زمان جنگ مرتکب یکی از جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی موضوع این فصل شود به مجازات اشد همان جرم محکوم می‌گردد. منظور از «زمان جنگ»، حمله نظامی و اصطلاحاً جنگ گرم است، اعم از آنکه طرفین مدتی در دوره آتش بس قرار داده باشند یا خیر (زراعت، ۱۳۸۹: ۷۱). در خصوص اطلاق این ماده بر جنگ داخلی تردید وجود دارد و به نظر می‌رسد بنابر لزوم تفسیر مضیق قوانین کیفری و تفسیر به نفع متهم، نظر مرجع، عدم شمول ماده است (پوربافرانی، ۱۳۹۰: ۹۱). این ماده یکی از علل قانونی تشدید مجازات محسوب می‌شود، بدین معنا که اجرای آن برای دادگاه الزامی است و اختیاری به قاضی داده نشده است، البته در فرض وجود یکی از جهات تخفیف مجازات همراه با این علل مشدده، مانعی برای تخفیف وجود ندارد، در این موارد، الزام به حداکثر برداشته شده و قاضی بین حداقل و حداکثر، مخیر خواهد بود.

۲-۲-۷- تهدید به بمب‌گذاری و وسایل نقلیه

ماده ۵۱۱ کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی «تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده» مصوب ۱۳۷۵، اشاره‌ای دارد به رفتاری که شباهت‌هایی با تهدید به خشونت در تروریسم دارد. این ماده بیان می‌دارد: «هرکس به قصد بر هم زدن امنیت کشور و تشویش اذهان عمومی تهدید به بمب‌گذاری هواپیما، کشتی و وسایل نقلیه عمومی نماید یا ادعا نماید که وسایل مزبور بمب‌گذاری شده است، علاوه بر جبران خسارات وارده به دولت و اشخاص، به شش ماه تا دو سال حبس محکوم می‌گردد. هر فردی به قصد بر هم زدن امنیت کشور و تشویش اذهان عمومی تهدید به بمب‌گذاری هواپیما، کشتی و وسایل نقلیه عمومی نماید یا ادعا نماید که وسایل مزبور بمب‌گذاری شده است، علاوه بر جبران خسارات وارده به دولت و اشخاص به شش ماه تا دو سال حبس محکوم خواهد شد». نیاز نیست کسی بمب‌گذاری کرده باشد بلکه همین‌که ته دید کند که بمب‌گذاری می‌کند، مرتکب جرم مذکور شده است (قاسمی مقدم و همکاران، ۱۳۹۸: ۳۸۷-۴۱۶).

۲-۲-۸- اعمال خرابکارانه علیه تأسیسات عمومی و دفاعی

قانون‌گذار در ماده ۶۸۷ قانون مجازات اسلامی کتاب پنجم تعزیرات در مقام بیان می‌گوید: «هرکس در وسایل و تأسیسات مورد استفاده عمومی از قبیل شبکه‌های آب و فاضلاب، برق، نفت، گاز، پست و تلگراف و تلفن و مراکز فرکانس و ماکروویو (مخابرات) و رادیو و تلویزیون و متعلقات مربوط به آن‌ها اعم از سد و کانال و انشعاب لوله‌کشی و نیروگاه‌های برق و خطوط انتقال نیرو و مخابرات (کابل‌های هوایی یا زمینی یا نوری) و دستگاه‌های تولید و توزیع و انتقال آن‌ها که به‌هزینه یا سرمایه دولت یا با سرمایه مشترک دولت و بخش غیردولتی یا توسط بخش خصوصی برای استفاده عمومی ایجاد شده و همچنین در علائم راهنمایی و رانندگی و سایر علائمی که به منظور حفظ جان اشخاص یا تأمین تأسیسات فوق یا شوارع و جاده‌ها نصب شده است، مرتکب تخریب یا ایجاد حریق یا از کار انداختن یا هر نوع خرابکاری دیگر شود بدون آن‌که منظور او اخلال در نظم و امنیت عمومی باشد به حبس از سه ماه تا ده سال محکوم خواهد شد».

ماده ۸۷ قانون مجازات آلمان به جرم‌انگاری فعالیت به‌عنوان مأمور مخفی باهدف خرابکاری پرداخته است. مطابق ماده مذکور: الف) هرکس که اوامر یک دولت، سازمان یا

مؤسسه‌ای واقع در خارج از قلمرو جمهوری فدرال آلمان را، جهت تهیه مقدمات اجرای اعمال خرابکارانه در خاک آلمان به طرق ذیل اجرا نماید (بوهلندر، ۱۴۰۱: ۱۰۷). ب) اقدامات خرابکارانه بر طبق مفاد مندرج در بند (۱) فوق‌الذکر باید هرگونه اقداماتی که در عملکرد یکی از مؤسساتی که به‌منظور دفاع ملی، حمایت از شهروندان در قبال مخاطرات جنگ، یا اقتصاد ملی نقش حیاتی دارند، از طریق تخریب، ایجاد خسارت، از بین بردن، ایجاد تغییرات یا غیرقابل استفاده نمودن هرگونه ابزار یا تأسیساتی که جهت عملکرد مؤسسات مذکور ضرورت دارد و یا از طریق از میان بردن و یا از کار انداختن منبع تأمین انرژی مؤسسات مزبور، موجب کارشکنی یا اختلال گردند.

یکی از تفاوت‌های مهم در جرم‌انگاری، اعمال خرابکارانه علیه تأسیسات عمومی در قانون مجازات اسلامی و قانون مجازات آلمان در تعیین نوع و میزان مجازات است. در قانون مجازات اسلامی مجزات حبس تا ده سال تعیین شده است اما در قانون مجازات آلمان نهایت پنج سال یا مجازات نقدی. مجازات نقدی برای اعمال خرابکارانه علیه تأسیسات عمومی از سوی قانون مجازات آلمان بیانگر رویکرد قانون‌گذار این کشور در خصوص حبس زدایی است.

۲-۲-۹- همکاری با دول خارجی متخاصم

مطابق ماده ۵۰۸ قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات مصوب ۱۳۷۵: «هرکس یا گروهی با دول خارجی متخاصم به‌نحو علیه جمهوری اسلامی ایران همکاری نماید، در صورتی‌که محارب شناخته نشود به یک تا ده سال حبس محکوم می‌گردد». عنصر قانونی ارتباط با دول متخاصم در اصل ۱۵۲ قانون اساسی و ماده ۵۰۸ قانون مجازات اسلامی تبیین شده است. از نص این دو منبع قانونی می‌توان دریافت که دولت متخاصم به‌دولتی اطلاق می‌شود که با نظام جمهوری اسلامی ایران در حالت جنگ باشد (خاقانی اصفهانی، ۱۳۹۵: ۸۱-۷۱). بر اساس بند ح ماده ۱۰۹ قانون مجازات آلمان، جذب افراد برای نیروهای مسلح بیگانه، به‌عنوان یکی از جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی جرم‌انگاری شده است. هر کس، از جانب یک قدرت خارجی، اقدام به جذب یک نفر تبعه

شده قانون نویسی بیانگر آن است که نواقص و اشکالات عدیده‌ای از جمله نارسایی‌ها، ابهامات قوانین مانند پراکندگی تقنینی، تعارض یا تناقض قوانین، ابهام و کلی‌گویی عناوین مجرمانه، عدم جامعیت و هم‌چنین اثربخشی معکوس قوانین و تشدید هنجارشکنی شامل برچسب زنی نامتقارن، تقلیل عناوین مجرمانه، تأکید ویژه بر جرایم سخت به‌جای توجه بر ضابطه نوعی، عدم رعایت سیاست‌گذاری هوشمندانه و پلکانی به قوانین کیفری ایران در حوزه جرایم مذکور وارد است که کارآمدی و ثمربخشی این قوانین را در معرض تهدید قرار داده است. در واقع نتایج در خصوص ساختار محتوایی بیانگر این امر است که در قانون مجازات اسلامی در خصوص جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی نوعی پراکندگی و ابهام در ساختار مفاد قانونی وجود دارد. در حقوق کیفری ایران تقسیم‌بندی جرایم به شکل صحیحی انجام نگرفته، جرایم علیه امنیت در قسمت خاصی از قانون مجازات اسلامی به‌صورت منسجم مطرح نشده است؛ این در حالی است که در قانون مجازات آلمان در چند باب مشخص به‌جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی پرداخته شده است. از طرفی در قانون مجازات اسلامی به‌جهت مصادیق کلی که در حدود وجود دارد در بخش تعزیرات بر عکس قانون آلمان خیلی جرایم را جزئی نیاورده است با این اطمینان که برخی افعال می‌تواند توسط قاضی، یکی از مصادیق حدود در حوزه جرایم علیه امنیت قلمداد شود.

در خصوص تحلیل ماهوی جرایم نیز نتایج نشان داد در حقوق کیفری ایران، قانون‌گذار در قوانین کیفری در حوزه امنیت، تمامی انواع عنصر مادی شامل، فعل، ترک فعل و حالت را جرم‌انگاری نموده است، با این‌وجود در تدوین این قوانین از یک الگوی ثابت در جرم‌انگاری و میزان مجازات تبعیت نکرده و معیارهای مختلفی را مد نظر قرار داده است، در برخی موارد از الگو و ملاک‌های خود تخطی کرده و در برخی موارد دیگر نیز چنان دایره جرم را محدود کرده که بسیاری از مصادیق مجرمانه خارج از عنوان جزایی قرار می‌گیرد. در برخی از جرایم علیه امنیت در حقوق کیفری ایران مانند تشکیل یا اداره یا عضویت در دسته یا جمعیت به‌قصد برهم زدن امنیت کشور، از رکن مادی بودن جرم

آلمان جهت خدمت نظامی در یک سازمان نظامی یا شبه‌نظامی نماید یا وی را به استخدام‌کنندگان یا به‌خدمات نظامی چنین سازمانی معرفی کند، به‌مجازات حبس از سه ماه تا پنج سال محکوم خواهد شد.

۲-۲-۱۰- تحریک نیروهای مسلح به فرار، عصیان، تسلیم یا عدم اجرای وظایف نظامی

مطابق ماده ۵۰۴ قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات، هرکس نیروهای رزمنده یا اشخاصی را که به‌نحوی در خدمت نیروهای مسلح هستند تحریک مؤثر به‌عصیان، فرار، تسلیم یا عدم اجرای وظایف نظامی کند در صورتی که قصد براندازی حکومت یا شکست نیروهای خودی در مقابل دشمن را داشته باشد محارب محسوب می‌شود والا چنان‌چه اقدامات وی مؤثر واقع شود به‌حبس از دو تا ده سال و در غیر این صورت به‌شش ماه تا سه سال حبس محکوم می‌شود. قانون‌گذار در این ماده، به‌جرم‌انگاری فرضی پرداخته که فردی اعم از نظامی یا غیر نظامی به‌تحریک مؤثر نیروهای رزمنده یا اشخاصی که به‌نحوی در خدمت نیروهای مسلح هستند، می‌پردازد. همان‌گونه که پیداست عنصر مادی این جرم، تحریک مؤثر است. منظور از تحریک مؤثر، تحریکی است که از نظر عرف، مهم و اساسی بوده و می‌تواند بر افراد معمولی در این شرایط، اثرگذار باشد (میرمحمدصادقی، ۱۳۹۹: ۹۰).

در ماده ۱۰۹ الف قانون مجازات آلمان، هر کس با تقلب از خدمت نظام، به‌طور دایم یا برای مدت معینی یا جهت اجرای وظیفه خاصی سر باز زند یا موجب امتناع دیگر از خدمت نظام گردد، به‌مجازات حبسی که بیش‌تر از پنج سال نخواهد بود یا جریمه مالی محکوم خواهد شد (بوهلاندر، ۱۴۰۱: ۱۳۱).

نتیجه‌گیری

در پژوهش حاضر، جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی در قانون مجازات اسلامی ایران در مقایسه با قانون مجازات آلمان از دو بعد ساختار محتوایی قانون و تحلیل ماهوی جرایم بررسی شد. در ساختار محتوایی از ساختار قانون نویسی و نظم و انطباق قانونی بحث شد. نتایج نشان داد بررسی قوانین کیفری ایران در حوزه جرایم امنیتی از زاویه اصول پذیرفته

تشکر و قدردانی: لازم است از اساتید گرامی که در تدوین و ارایه انتقادات باعث غنای مقاله شدند، قدردانی نمایم.

تأمین اعتبار پژوهش: این پژوهش بدون تأمین مالی انجام گرفته است.

منابع

الف. منابع فارسی

- بوهلاندر، مایکل (۱۴۰۱). *قانون مجازات آلمان*. ترجمه اصلی عباسی. چاپ دوم، تهران: انتشارات مجد.

- پوربافرانی، حسن (۱۳۹۰). *حقوق جزای اختصاصی (جرایم علیه امنیت و آسایش عمومی)*. چاپ اول، تهران: انتشارات جنگل.

- جزایری، عباس (۱۳۹۴). *امنیت قضایی در حقوق کیفری ایران و رویه دیوان اروپایی حقوق بشر*. چاپ اول، تهران: انتشارات سامان دانش.

- حبیبزاده، محمدجعفر (۱۳۹۰). *اندیشه‌های حقوقی (مجموعه مقالات حقوق کیفری اختصاصی)*. چاپ اول، تهران: انتشارات نگاه بینه.

- خاقانی اصفهانی، مهدی (۱۳۹۵). «محکومیت به اتهام همکاری با دول خارجی متخاصم». *مجله حقوق کیفری*، ۱ (۱): ۷۱-۸۱.

- رضانی، خیراله (۱۳۹۲). *افساد فی الارض از منظر فقه شیعه و قوانین جزایی ایران*. چاپ اول، تهران: انتشارات بخشایش.

- زراعت. عباس (۱۳۸۹). *شرح قانون مجازات اسلامی (بخش تعزیرات)*. جلد اول، چاپ دوم، تهران: انتشارات فیض.

- شامبیاتی، هوشنگ (۱۳۹۷). *حقوق کیفری اختصاصی*. چاپ بیستم، تهران: انتشارات مجد.

- عقیق، سید روح‌الله؛ صالحی، کریم و برخوردار، عارف (۱۴۰۱). «نادیده‌نگاری بایسته‌های تقنینی در قوانین کیفری

عدول شده است و متهم بر اساس انگیزه محاکمه می‌شود. مجازات‌ها در جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی در حقوق کیفری ایران بسیار سنگین است. در مواردی که تحت عنوان محاربه و افساد فی الارض قرار می‌گیرد، مجازات اعدام تعیین شده است اما در قانون مجازات آلمان، برای جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی، بالاترین مجازات، حدود ۱۰ سال تعیین شده است.

با توجه به مباحثی که ذکر گردید، پیشنهاد می‌شود، قانون‌گذار با عنایت به مشکلات مذکور در جرایم علیه امنیت، مصادیق این جرایم را مجدداً مورد واکاوی قرار داده تا در تدوین قوانین جدید، از یک اصول و شاکله مشخص در میزان افزایش مجازات در برابر میزان افزایش خطرات ناشی از اعمال مجرمانه، تبعیت شود، فاصله زمانی در تصویب قوانین مختلف سبب شده است که قانون‌گذار از نگرش واحد و اسلوب مشخص پیروی نکند، که این امر، تجدیدنظر در برخی مواد قانونی را ضروری ساخته است. بنابراین پیشنهاد می‌گردد:

- در تصویب قوانین جدید برخی موضوعات از قبیل رعایت تناسب جرم و مجازات، رعایت الگوی تشدید مجازات براساس تشدید خطرات اعمال ارتكابی و تطبیق وضع قوانین باسیاست‌های جزایی بیش‌تر مورد توجه قرار گیرد.

- از عنصر مادی برخی از جرایم علیه امنیت، ابهام‌زدایی صورت پذیرد و حدود عنصر مادی آن بهتر تبیین گردد.

ملاحظات اخلاقی: در این پژوهش تمامی ملاحظات اخلاقی رعایت گردیده است.

تعارض منافع: نگارش این مقاله، فاقد هرگونه تعارض منافی بوده است.

سپه‌م نویسنده‌گان:

بهروز مسیب‌زاده: جمع‌آوری مطالب و تدوین مقاله
مریم عباچی: ارایه ایده و موضوع.
امیرمحمدصدیقیان: معرفی منابع.
کلیه نویسندگان به صورت برابر در تهیه و تدوین پژوهش حاضر مشارکت داشته‌اند

ب. منابع لاتین

- Bukow, S (2005). *Internal security and the fight against terrorism in Germany*. 1st ed., Germany: anonymous publication.
- Geotz, H & Zubek, R (2005). *Law- Making in Poland Rules and Patterns of Legislation*. 1st ed., Poland: Sprawne Państwo.

ایران در حوزه جرایم علیه امنیت». فصلنامه دانش حقوق عمومی، ۱۱ (۴): ۱۰۴-۱۴۰.

- قاسمی‌مقدم، حسن؛ نیک زر، نیکو؛ فرجی، مریم و تولایی، علی (۱۳۹۸). «سیاست کیفری ایران در قبال بمب‌گذاری و راهکارهای اصلاح آن». نشریه آموزه‌های حقوق کیفری، ۱۶ (۱۸): ۳۸۷-۴۱۶.

- محمدی‌جورکویه، علی (۱۳۸۳). «نقد ساختار قانون مجازات اسلامی». مجله حقوق اسلامی، ۱ (۳): ۱۵۷-۱۷۶.

- موسوی‌بجنوردی، سیدمحمد (۱۳۸۵). «درباره جاسوسی و خیانت به کشور». نشریه آیین شهرپور، ۵ (۳۰-۳۱): ۱۸-۲۲.

- میرمحمدصادقی، حسین (۱۳۹۲). *حقوق جزای اختصاصی (جرایم علیه امنیت و آسایش عمومی)*. جلد سوم، چاپ هفدهم، تهران: نشر میزان.

- میرمحمدصادقی، حسین (۱۳۹۹). *جرایم علیه امنیت و آسایش عمومی*. جلد سوم، چاپ سی و چهارم، تهران: نشر میزان.

- هدایتی‌چنانی، رحمان (۱۴۰۰). «بررسی جرم جاسوسی در حقوق بین‌الملل و قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح». فصلنامه پژوهش و مطالعات علوم اسلامی، ۳ (۲۴): ۹۹-۱۱۱.

- یوسفلو، بهروز و لطفی، عبدالرضا و الهامی، رضا (۱۴۰۰). «ارزیابی رویکرد عدالت کیفری ایران در مواجهه با شروع به جرایم امنیتی و عضویت در دسته‌های غیرقانونی ضد امنیتی». فصلنامه علمی مطالعات فقه و حقوق اسلامی، ۱۶ (۴۶): ۵۱-۷۶.

- مجیدی، سیدمحمود (۱۳۸۶). *جرایم علیه امنیت*. چاپ اول، تهران: نشر میزان.

- جانی‌پور، مجتبی و قریب، رخساره (۱۳۹۶). «مطالعه تطبیقی قلمرو و معیارهای اعمال میانجی‌گری کیفری در حقوق ایران، انگلیس و بلژیک». پژوهشنامه حقوق کیفری، ۸ (۱): ۲۳۷-۲۵۸.